

- продовження розвитку систематичних та довгострокових відносин з інвесторами (розширення кола інвесторів з точки зору географії та типів інвесторів), регулярне ознайомлення інвесторів з інформацією щодо ключових показників макроекономічної та фінансової сфер, поширення щомісячних оглядів основних подій в економіці України тощо;
- активну взаємодію з рейтинговими агентствами для подальшого підвищення суверенних кредитних рейтингів для поліпшення інвестиційної привабливості суверенних боргових інструментів України;
- підготовка спільно із зовнішніми фінансовими радниками та проведення реструктуризації вимог, пов'язаних із ВВП-варантами; гарантованими державою облігаціями Укреноерго;
- іншими зовнішніми комерційними кредитами від комерційних кредиторів, що було частиною периметру реструктуризації, затвердженого в березні 2023 року програмою EFF;
- продовження співпраці з міжнародними партнерами щодо залучення коштів, що будуть забезпечені майбутніми доходами від заморожених активів РФ у межах G7 ERA Mechanism (обсягом 50 млрд дол. США), а також щодо можливості повної конфіскації заморожених активів російського центрального банку для використання Україною;
- забезпечення безперервного функціонування внутрішнього боргового ринку, продовження розвитку внутрішнього ринку капіталу, зміцнення відносин з інвесторами-резидентами на внутрішньому ринку капіталу та повернення інвесторів-нерезидентів, поліпшення ринкової інфраструктури, процедур розрахунків і клірингу;
- створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів зниження їх ризику, розробку нормативно-правової бази для випуску і обігу нових класів цінних паперів;
- забезпечення модернізації, консолідації та розвитку біржової й депозитарної інфраструктури ринків капіталу (заснування Фонду гарантування приватних інвестицій, створення вторинного ринку ОВДП).

1. Богдан Т. Хто найбільше допомагав Україні грошима і чи збережеться ця підтримка у наступні роки? URL : <https://www.growford.org.ua/hto-najbilshe-dopomagav-ukrayini-groshyma-i-chy-zberezhetsya-tsya-pidtrymka-u-nastupni-roky/>.

2. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022-2024 pp. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/budget_2022-538.

3. Понадпланові 20 % видатків і мінус 100 млрд грн від ОВДП. Сім цікавих фактів і чотири графіки про виконання бюджету-2024 від Forbes Ukraine. URL : <https://forbes.ua/money/ponadplanovi-20-vidatkiv-i-minus-100-mlrd-grn-vid-ovdp-sim-tsikavikh-faktiv-i-chotiri-grafiki-pro-vikonannya-byudzhetu-2024-vid-forbes-ukraine-09012025-26138>.

4. Зовнішній борг України на кінець III кварталу 2024 р. (за методологією шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції). *НБУ*. URL : https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_y.pdf.

5. Бюджет 2025 року: оборону країни буде забезпечено. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770.

Валентин М'ЯЧИН

професор кафедри
соціально-економічних дисциплін,
доктор економічних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0002-1491-5100>

Валерія ЛОЗОВИЦЬКА

студентка ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ЕКОНОМІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Економічна криза в Україні, що виникла під час повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, має глибокі і багатогранні наслідки. Ця криза не лише дестабілізувала економіку країни, але й створила нові виклики для державного управління, бізнесу та

населення [1].

Війна спричинила значні руйнування інфраструктури, втрату людських життів та вимушену міграцію мільйонів українців. Бойові дії безпосередньо вплинули на виробничі потужності, транспортні артерії та енергетичну інфраструктуру, що призвело до серйозних економічних втрат [2].

Економічна криза в Україні мала значні наслідки для всіх сфер суспільства. Основними з них є [3]:

1) зниження ВВП. За оцінками, ВВП України у 2022 році знизився на 30-40 %, що є найбільшим падінням з часів незалежності. Це спричинило значне зниження рівня життя населення та зростання бідності;

2) інфляція та знецінення гривні: військові витрати, зменшення виробництва та порушення логістичних ланцюгів призвели до високої інфляції та знецінення національної валюти. Це збільшило ціни на основні товари та послуги, що ще більше ускладнило життя українців;

3) безробіття: втрата робочих місць через руйнування підприємств і зупинку виробництва призвела до значного зростання безробіття. Багато людей втратили джерела доходу і змушені були шукати роботу в інших регіонах або за кордоном;

4) державний борг: зростання військових витрат і падіння доходів призвели до збільшення державного боргу. Україна змушена була звертатися за фінансовою допомогою до міжнародних організацій, що збільшило залежність від зовнішніх кредиторів.

Для подолання економічної кризи в Україні необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на стабілізацію економіки та відновлення зруйнованої інфраструктури. Основні кроки включають:

1) міжнародну допомогу: залучення міжнародної фінансової та гуманітарної допомоги для підтримки економіки і відновлення інфраструктури. Це включає кредити, гранти та технічну допомогу від міжнародних фінансових інституцій та донорських країн;

2) економічні реформи: проведення структурних реформ для підвищення ефективності економіки, зменшення корупції та покращення інвестиційного клімату. Особливу увагу слід приділити реформам у сфері державного управління, судової системи та боротьбі з корупцією;

3) відновлення інфраструктури: реконструкцію зруйнованих об'єктів інфраструктури, зокрема доріг, мостів, енергетичних об'єктів та житлових будівель. Це допоможе відновити нормальне функціонування економіки та створити нові робочі місця;

4) підтримку бізнесу: створення умов для відновлення діяльності підприємств, зокрема через податкові пільги, субсидії та кредитні програми. Особливу увагу слід приділити підтримці малого та середнього бізнесу, який є основою економіки країни;

5) соціальний захист: забезпечення соціального захисту для найбільш вразливих верств населення, включаючи безробітних, пенсіонерів та внутрішньо переміщених осіб. Це включає соціальні виплати, програми зайнятості та доступ до медичних послуг;

6) розблокування чорноморських портів України. що послаблює кризу продовольчої безпеки, але є лише частковим рішенням. Індекс цін на зернові ФАО, який досяг піку в травні в 173,5 пункта, в липні 2022 р. становив 147,3 пункта, що на 11,5 % менше, ніж у червні. Це значення все ще перевищує рівень липня 2021 року на 16,6 %.

Очевидно експерти не наважуються робити оптимістичні прогнози, оскільки ціни на енергоносії продовжують стрімко зростати, що призведе до зростання витрат на транспортування та експлуатацію сільськогосподарської техніки, а також матиме хвиловий вплив на витрати на добрива. До проблеми додають наслідки сільськогосподарської протекціоністської політики в усьому світі та зміну клімату, які створюють ще більше продовольчої небезпеки та дефіцит у глобальних ланцюгах постачання продовольства [4, с. 312].

Напередодні вторгнення в Україну росія заборонила експорт аміачної селітри за межі блоку Євразійського економічного союзу. Цей захід нагадає попередню реакцію на спалах COVID-19, коли росія запровадила експортну квоту на пшеницю, жито, ячмінь і кукурудзу, незважаючи на загрозу кризи. Ще в квітні 2020 року росія також утрималася від підписання спільної декларації, поширеної в СОТ основними експортерами сільськогосподарської та агропродовольчої продукції, які погодилися вести відкриту та передбачувану торгівлю в умовах пандемії. Ціни на добрива зросли більш ніж удвічі з початку війни в Україні, а ціни на енергоносії стрімко зростають.

За даними Світового банку, поточна енергетична криза відрізняється від енергетичного цінового шоку 1970-х років тим, що простір заміщення між різними видами ключових

енергетичних продуктів обмежений, оскільки ціни на всі ці продукти зростають. COVID-19 спричинив зростання цін на нафту та вугілля, але нинішня енергетична криза спричинена війною, оскільки росія є найбільшим у світі експортером природного газу та основним постачальником сирої нафти й вугілля [1].

За оцінками Світового банку різке зростання цін на енергоносії через війну може скоротити світове виробництво на 0,8 % за два роки, вплинувши в основному на харчовий, будівельний, нафтохімічний і транспортний сектори.

Отже, економічна криза в Україні, спричинена повномасштабним вторгненням росії, є складним і багатогранним явищем. Вона вимагає злагоджених дій з боку уряду, бізнесу та міжнародної спільноти для подолання наслідків війни та відновлення економічної стабільності. Тільки через ефективну співпрацю і рішучі реформи Україна зможе подолати кризу і відновити своє економічне зростання.

1. Війна в Україні вже вплинула на 25 % світової торгівлі зерновими. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/23/686154/>

2. Вплив війни в Україні на торгівлю та розвиток. URL : <https://unctad.org/fr/news/limpact-de-la-guerreen-ukraine-sur-le-commerce-et-le-developpement>.

3. Російська агресія проти України: наслідки для світової торгівлі після 7 місяців війни. URL : <https://www.iisd.org/fr/node/16862>.

4. Пічкурова З. В. Ризики та загрози війни в Україні для світової економіки. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 27-29 червня 2022 р.). Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2022. С. 311-314.



Olena VARYANYCHENKO

Associate Professor
at the Department of Management
of the National Technical University
«Dniprovsk Politehnika»
(Dnipro, Ukraine),
Candidate of Economic Sciences
<https://orcid.org/0000-0002-1331-9673>

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE EXPORT POTENTIAL OF A GLOBAL PRODUCT MANUFACTURER IN THE BEEKEEPING INDUSTRY AS A FACTOR OF UKRAINE'S ECONOMIC AND FOOD SECURITY

The dynamics of positive development and sustainable economic growth, the enhancement of enterprises' competitiveness, their expansion into international markets, and the strengthening of national security are largely achieved through the implementation of an effective export policy and depend on the level of excellence in processes related to the strategic management of export potential. The development of the export sector contributes to increasing the financial stability of the state, reducing the risks of economic decline, and ensuring resource autonomy.

In Ukraine, security issues have become particularly relevant under conditions of military aggression and economic instability. Ukrainian enterprises operate under challenging wartime conditions, which impose significant constraints. However, the strategic development of export-oriented enterprises facilitates Ukraine's integration into the global economy, which, in turn, strengthens international support. Given this, there is a need to study the export potential of specific industries and sectors, as each has its own characteristics and impact on the development of Ukraine's export potential.

The export potential of an enterprise is a part of its overall economic potential and reflects the efficiency of producing goods oriented toward foreign markets in accordance with established standards, with the goal of sales and profit generation. In other words, it determines the volume of competitive products that are in demand abroad and can be manufactured and marketed by business entities within the modern international environment.